

Danmarks Apotekerforening

Analyse

28. august 2013

Forskere: Sundhedshensyn glemt under svensk apoteksliberalisering

Ny svensk forskning konkluderer, at sundhedspolitiske mål blev tilsidesat op til og under liberaliseringen af svenske apoteker, og at formålet med omreguleringen endte med at være næsten fuldstændig erhvervspolitisk orienteret. Liberaliseringen anses dermed af forskerne som værende baseret på rent ideologiske principper snarere end sundhedspolitiske målsætninger om forbedret sundhed for befolkningen. Andre analyser og undersøgelser af konsekvenserne af liberaliseringen peger på øget arbejdspress blandt personalet og en nedgang i fagligheden og patientsikkerheden.

Det oprindelige politiske formål med omreguleringen af apotekssektoren i Sverige var ifølge ny forskning¹ sundhedspolitisk orienteret.

Målet med at omregulere apotekssektoren var oprindeligt primært at øge tilgængeligheden og effektiviteten i apotekssektoren, få lavere medicinpriser og fastholde fokus på sikker medicinanvendelse. I forberedelsesarbejdet op til selve omreguleringen af apotek blev formål som mangfoldighed i virksomheder, iværksætteri og lighed i køn inddraget på bekostning af netop de oprindelige mål om effektivitet, prispress og bedre brug af medicin, som ikke kunne opfyldes af den ønskede liberalisering.

Flere apoteker og udvidede åbningstider – mål nået i byerne

Målet om bedre tilgængelighed skulle opnås via flere apoteker og udvidede åbningstider. Etableringen af flere apoteker blev i den svenske udredning om apoteksmarkedet foreslået fremmet ved at gøre det mere fordelagtigt for større selskaber og kæder at drive apotek, og øgede åbningstider skulle komme via konkurrence mellem flere apoteker.

For at nå målet om flere apoteker foreslog regeringen, at prislejersætning af generika skulle overlades til apoteksaktørerne, således at de via forhandling kunne lægge pres på priserne. Imidlertid ville konsekvensen heraf være, at det ville gøre vilkårene for små apoteksaktører meget svære, og dette forslag blev derfor taget af bordet. I stedet hævdede staten apotekernes avance på generika med 10 svenske kroner per pakning, og det har isoleret set øget priserne på generiske lægemidler for de svenske forbrugere. Ønsket fra statens side med forhøjelsen af apoteksavancen var at få flere købere til de tidligere statsejede apoteker.

Målet om øget tilgængelighed til apotek blev aldrig fastlagt nærmere før liberaliseringen, og det endte med, at tilgængelighed alene drejede sig om øget tilgængelighed til apoteksadresser i byerne og ikke øget tilgængelighed til hverken medicin eller sundhedsfaglig kompetence.

Der er kommet mange nyetableringer af apoteker i byerne i Sverige. Åbningstiderne er i gennemsnit øget til 53 timer ugentligt. Til sammenligning har danske apoteker i gennemsnit åbent 54 timer ugentligt.

¹ Wisell, Kristin, Winblad, Ulrika og Källemark Sporrang, Sofia. Reregulation of Swedish pharmacies – The public health rationale that disappeared. (Endnu ikke offentliggjort.)

Øget effektivitet og prispres – mål ikke nået

Målet om øget effektivitet og prispres skulle opnås gennem den konkurrence på markedet, som sædvanligvis opstår ved en overgang fra monopol til ureguleret markedsøkonomi, og som fører til øget produktivitet og lavere priser.

Men målene om effektivitet og lavere medicinpriser blev tilsidesat, fordi øget tilgængelighed til flere apoteksadresser nødvendigvis øger samfundets samlede omkostninger til lægemiddeldistributionen. Omvendt gav den øgede tilgængelighed til apoteksadresser i byerne ikke nødvendigvis bedre tilgængelighed til hverken medicin eller farmaceutiske kompetencer. Priserne på lægemidler er ikke faldet som følge af omreguleringen – men priserne på lægemidler med generisk substitution blev tværtimod forøget med 10 kroner pr. pakning (den såkaldte ”generiske 10-krone”) som en del af omreguleringen.

Bedre medicinanvendelse – mål ikke nået

Et mål med omreguleringen var også at fastholde og forbedre befolkningens brug af medicin via forbedret medicinbrug. Dette mål forsvandt også i løbet af omreguleringsprocessen – og er ikke et mål, regeringen ønsker at vurdere omreguleringen ud fra.

Målinger og vurderinger fra forskningsartikler, Statskontoret og Farmaciforbundet i Sverige tyder faktisk på, at fagligheden er så presset, at patientsikkerheden er truet.

Iværksætteri, forskellighed og flere kvindelige ejere – nye mål

Op til selve omreguleringen blev der tilføjet mål som iværksætteri og forskelligartethed. Apoteker skulle kunne udvikle sig forskelligt på forskellige markeder med forskellige behov, og specielt kvinder ville få mulighed for at eje deres eget apotek.

Konklusion – omreguleringen blev ideologisk

Forskerne drager den konklusion, at omreguleringen af apotek ender med at prioritere ejerskab af apotek og antal apoteker over effektivitet og prispres, hvorfor omreguleringen må anses som værende baseret på rent ideologiske principper snarere end sundhedspolitiske målsætninger om forbedret sundhed for befolkningen.

Patientsikkerhed faldet signifikant efter svensk apoteksliberalisering

En anden ny svensk forskningsartikel² påviser, at patientsikkerheden på apotek er faldet signifikant efter liberaliseringen af apotekerne i Sverige. Andelen af de apoteksansatte, der ville føle sig trygge som kunde på apotek, og som finder, at medicineringsfejl håndteres korrekt, er således faldet med omkring 10 procentpoint i forhold til niveauet før liberaliseringen. Apotekspersonalet mener også, at personalenormeringen er blevet ringere på apotek efter liberaliseringen.

[Læs mere her om faldet i patientsikkerheden efter liberaliseringen.](#)

Statskontoret finder også øget arbejdspris

[Statskontoret \[2012\]](#)³ belyser flere områder af omreguleringen i analysedelrapport 2. Statskontoret finder blandt andet, at sikkerheden i forbindelse med udleveringen af lægemidler er faldet, og arbejdspresset steget. Apotekspersonalet har fået mindre tid til at yde information og rådgivning, og Statskontoret advarer om manglende kompetenceud-

² Källemark Sporrang, Sofia og Nordén-Hägg, Annika: Patient safety in Swedish community pharmacies after reregulation of conditions. (Endnu ikke offentliggjort.)

³ Statskontoret. En omreguleret apoteksmarked – delrapport 2 (2012:19)

vikling på apotekerne efter omreguleringen. Undersøgelsen viser således, at 6 ud af 10 oplever brister i forudsætningerne for at udføre korrekte receptekspeditioner, ligesom 6 ud af 10 finder, at de har for få muligheder for at få tilstrækkelig kompetenceudvikling.

Statskontoret advarer mod forringet patientsikkerhed på svenske apoteker

[Statskontoret \(2013\)](#)⁴ konkluderer i en afsluttende evaluering af den svenske apotekliberalisering, at nok er der kommet flere apoteker, men liberaliseringen har givet en øget risiko for forringet patientsikkerhed. Forudsætningerne for at udføre korrekt receptekspedition og give korrekt faglig rådgivning er forringet som følge af forringet kompetenceudvikling. Forbrugerne er blevet mindre tilfredse med apotekernes rådgivning, og over halvdelen af de apoteksansatte udtrykker bekymring for patientsikkerheden og kvaliteten i rådgivningen efter liberaliseringen.

Farmaciforbundets undersøgelser viser også en nedgang i patientsikkerheden

Undersøgelser fra Farmaciforbundet, der organiserer både farmaceuter og receptarer (bachelor i farmaci) tyder også på, at omreguleringen ikke har været uproblematisk i forhold til fagligheden på apotek, fordi arbejdspresset er øget for de apoteksansatte. Farmaciforbundets kompetencebarometer fra december 2012 viser, at apotekspersonalets kompetenceudvikling er mindsket. Omkring halvdelen af de apoteksansatte mener, at mulighederne for kompetenceudvikling er blevet ringere end for blot et år siden. Over 80 procent mener ikke, de har tilstrækkelig tid til at holde sig ajour og blive udviklet i arbejdet. Og mere end halvdelen af de adspurgte mener ikke, de modtager tilstrækkelig kompetenceudvikling til at kunne klare deres opgaver på en sikker måde over for forbrugerne.

Farmaciforbundet gennemfører undersøgelser af arbejdsmiljøet på apotekerne.

Arbejdsmiljøbarometeret, hvor det seneste er fra maj 2012, viser, at to tredjedele af medarbejderne synes, at arbejdsmiljøet er forværret det seneste år. Kun en ud af fire vil anbefale nogen, de kender, at arbejde i apoteksbranchen. Knop 80 procent mener, at arbejdsklimatet er blevet hårdere. Stressniveauet angives at være højt, og arbejdsstyrken knop, og mange ansatte opgiver deres frokostpause. En ud af fem apoteksansatte oplever mindst en gang om ugen at måtte undvære frokostpausen på grund af høj arbejdsbelastning. Godt 60 procent mener, at de ikke har tilstrækkelig tid til at rådgive om medicinen på grund af arbejdspresset.

Dertil kommer, at Farmaciforbundet – ud over forringet service, ringere adgang til medicin, dårligere arbejdsmiljø og kompetenceudvikling – også har peget på det problematiske i, at der er kommet øget fokus på mer-salg frem for faglig rådgivning.

⁴ Statskontoret. En omreguleret apoteksmarked – slutrapport (2013:07)